

ZA RUDOLFEM KUČEROU, DISIDENTEM, POLITICKÝM FILOSOFEM, VYSOKOŠKOLSKÝM PEDAGOGEM A PUBLICISTOU

Docent Rudolf Kučera (1947–2019) měl několik životů. Patřil ke generaci, která studovala v pozdních 60. letech. Za Pražského jara 1968 byl členem Akademické rady studentů Filosofické fakulty University Karlovy, po „bratrské internacionální pomoci“ pěti zemí Varšavské smlouvy v srpnu 68 uvažoval o emigraci. Kombinaci filosofie-historie na FF UK v Praze dokončil roku 1970. Když nastoupil po absolvování studií v roce 1970 do Ústavu pro filosofii a sociologii Československé akademie věd, rozjízďela se už „normalizace“. Kučera tehdy vstoupil do KSČ, ale přitom se pravidelně stýkal s disidenty. Adam Drda, který si vzal Kučerovu dceru a má s ní tři děti, o tom píše: „Jeho členství v KSČ mi vždycky připadalo nepochopitelné a taky legrační mírou naivity. Zároveň tak nějak odpovídalo jeho v jádru dobrodružné povaze. Stal se členem strany na samém počátku normalizace, aby mohl v roce 1970 jako čerstvý absolvent FF UK nastoupit do Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV, neboť na něj naléhali tehdejší známí, vyhození reformní komunisté. Přesvědčili ho, že ve strukturách musí být někdo slušný, aby mohl uvnitř působit a za čas prosazovat reformy. Rudolf o tom období vyprávěl dost otevřeně: popisoval zkušenost, díky níž zanedlouho pochopil, že představy o rozvrácení systému zevnitř jsou absurdní...“¹

V březnu 1977 se Rudolf Kučera jako mnoho dalších, mezi nimi i já, zúčastnil pohřbu jednoho ze tří prvních mluvčích Charty 77 prof. Jana Patočky, a to za známých okolností: řev motocyklů, kroužení helikoptéry a filmování estébáky. Docent Kučera na tuto svého druhu protirežimní akci vzpomínal v nahrávce pro „Paměť národa“.² V roce 1978 byl pro své opoziční aktivity vyhozen ze zaměstnání a vyloučen ze strany. Jako mnoho dalších disidentů, i Rudolf Kučera pak pracoval v dělnických profesích jako topič nebo stavební dělník. Spisovatel Jaroslav Formánek (*1960) na něho vzpomíná takto: „Na jednom z karlínských domů se tehdy opravdu pracovalo, dělala se nová fasáda. Když jsme tam dorazili, stál u míchačky obtloustlý, na první pohled zakaboněný morous v černých montérkách a se zvláštěně šlechtěnými vousy – rašily mu všude, jen ne pod nosem. Oproti jiným spolupracovníkům měl ale laskavé oči a sotva pronesl několik vět, zjistil jsem, že ke komunikaci s okolím používá zdvořilý a většinou spisovný jazyk s bohatou slovní zásobou i zjevným smyslem pro humor, ironii.“³

¹ B. Doležal – A. Drda – J. Formánek, *Za Rudolfem Kučerou...* dostupné na: <http://www.bubinekrevolveru.cz/za-rudolfem-kucerou-jaroslav-formanek-bohumil-dolezal-adam-drda> (navštíveno 23. 5. 2019).

² Dostupné na: <https://www.pametnaroda.cz/cs/kucera-rudolf-1947> (navštíveno 23. 5. 2019).

³ B. Doležal – A. Drda – J. Formánek, *Za Rudolfem Kučerou*.

Své kontakty s disidenty v té době Rudolf Kučera zintenzivňuje, účastní se setkání se zahraničními filozofy a podporovateli disentu, pořádá bytové semináře, vydává samizdatové sborníky. V roce 1984 zakládá revui *Střední Evropa*, která patřila nesporně k našim nejpozoruhodnějším samizdatovým časopisům vůbec.⁴ Udržela se i po roce 1989 a v poněkud pozměněné podobě vychází dodnes. Rudolf Kučera byl jejím šéfredaktorem od počátku až do své náhlé smrti.⁵

Dnes už není tajemstvím, že Rudolf Kučera byl spolu se svým jmenovcem Janem P. Kučerou (*1948) autorem slavného dokumentu *Právo na dějiny*, který v roce 1985 předložila k diskusi Charta 77, resp. její tehdejší trojice mluvčích. Nad *Právem na dějiny* se následně strhly vášnivé polemiky, které znovu potvrdily to, co si prozíraví zahraniční pozorovatelé – jako například velký přítel naší země, kanadský profesor H. Gordon Skilling (1912–2001) – dávno uvědomovali, ale co se někteří čeští autoři snažili zamlčovat nebo přinejmenším retušovat: i uvnitř Charty 77 existovaly hluboké názorové rozdíly a konflikty. Skilling o nich píše už ve své znamenité knize *Charter 77 and Human Rights in Czechoslovakia*.⁶

Není zde možné vykládat Kučerovo pojetí střední Evropy. Záslužně se o to nedávno pokusil Ladislav Cabada, bývalý předseda České společnosti pro politické vědy, ve svém příspěvku v kolektivní knize vydané k sedmdesátinám doc. Kučery (do knihy jsem rovněž přispěl).⁷ Ten čtenářům doporučuji. Velice zjednodušeně řečeno, Kučerovi nešlo o německou Mitteleuropu, nýbrž bližší mu byla „rakouská střední Evropa“ malých národů. Pokud jde o Visegrád, ten splňoval jeho ideály jen zčásti, i když mu byl Václav Havel dost blízký a Václava Klause naopak kritizoval za to, že „Visegrád systematicky torpédoval, považoval ho za zbytečný, argumentoval tím, že jsme premianty v regionu“.⁸ Pokud jde o dnešní pokusy oživit Visegrád, vyjadřoval se Rudolf Kučera v posledních letech jednoznačně: „Z Visegrádu se stalo spojenectví proti Evropě, je to dnes šovinistický spolek proti EU. Celá ta původní myšlenka padla ..., [takže] už s tím nechci mít nic společného.“⁹

⁴ Dnes je dostupná zdarma v elektronické podobě na: <http://scriptum.cz/c/periodika/stredni-evropa> (navštíveno 23. 5. 2019).

⁵ Viz <http://www.revuestrednievropa.cz/> (navštíveno 23. 5. 2019).

⁶ H. G. Skilling, *Charter 77 and Human Rights in Czechoslovakia*, London 1981, zejm. str. 71 n.

⁷ L. Cabada: *Vývoj a perspektivy středoevropské spolupráce: Visegrádská skupina a její alternativy*, in: P. Bláha – P. Maškarinec (vyd.), *O politické filozofii, demokracii a střední Evropě: K počtě doc. Rudolfa Kučery*, Ústí nad Labem 2017, str. 85–100.

⁸ R. Kučera, *V4 je už jen spolek šovinistů*, in: *Lidové noviny*, 15. 2. 2016, dostupné na <https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20160215/281552289913223> (navštíveno 23. 5. 2019).

⁹ Tamt.

S tímto také souvisí fakt, že Rudolf Kučera dlouhá léta až do své smrti předsedal Panevropské unii Čech a Moravy, české sekci mezinárodního hnutí za evropské sjednocení, které ve dvacátých letech založil a až do své smrti řídil československý občan Richard hrabě Coudenhove-Kalergi (1894–1972), narozený v Japonsku jako syn japonské matky a rakouského velvyslance.

Po „sametové revoluci“ se Rudolf Kučera směl vrátit na akademickou půdu. Byl jednou ze zakládajících postav Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, která vznikla v červnu 1990 podstatnou rekonstrukcí bývalé Fakulty žurnalistiky a která navázala na efemérní Fakultu sociálních věd a publicistiky, ustavenou za Pražského jara 1968 a zrušenou za normalizace v roce 1972. Od roku 1990 až do roku 2003 byl hlavou tamější politologie: nejprve jako vedoucí katedry politologie a poté, co mezi katedry a Fakultou byly v roce 1993 vsunuty tzv. instituty, jako ředitel Institutu politologických studií. Toto období znám z osobní zkušenosti: přednášel jsem totiž politologii na Fakultě sociálních věd UK od prvního akademického roku 1990–1991 až do konce kalendářního roku 2014.

Rudolf Kučera se velmi rychle habilitoval, takže už v roce 1991 se zde stal docentem politologie. Za vedení Rudolfa Kučery se pak v rámci politologie největší pozornosti těšily dějiny politického myšlení. Neprozradím jistě velké tajemství, když sdělím, že jsem se v devadesátých letech snažil, aby se na katedře politologie FSV UK více prosadila empirická politická věda. Ani plná podpora profesora sociologie Miloslava Petruska (1936–2012), který zastával v klíčových letech 1991–1997 funkci děkana FSV, mi však nebyla moc platná.¹⁰ Neznamená to, že by Rudolf Kučera mé úsilí nějak blokoval. Skutečnost byla zcela jiná: proti tehdy byla drtivá většina členů katedry politologie. Stoprocentně souhlasím s dalším bývalým prominentním členem tamější katedry politologie dr. Bohumilem Doležalem (*1940), že Rudolf Kučera byl velmi tolerantní šéf.

Od roku 2006 Rudolf Kučera přednášel na katedře politologie a filosofie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (KPF FF UJEP), od roku 2008 na hlavní úvazek. Měl zde významný podíl na akreditaci navazujícího magisterského oboru politická filosofie, jež byla schválena roku 2008. Rudolf Kučera se pak stal dlouholetým garantem tohoto studijního oboru. Právem mu proto v roce 2017 byla udělena cena děkanky Filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně za přínos k rozvoji a prezentaci instituce. V Maďarsku získal Rudolf Kučera v roce 2009 od prezidenta Maďarské republiky státní vyznamenání Maďarský řád za zásluhy v úrovni rytíře.

Poté, co v roce 2012 musel úplně odejít z katedry politologie Institutu politologických studií FSV UK, jsem se zasadil o to, aby na částečný úvazek mohl působit také na vysoké škole CEVRO Institut v Praze, jejímž jsem byl v letech

---

¹⁰ O tomto tématu jsem psal v nekrologu na Miloslava Petruska, viz: M. Novák, *Mé vzpomínky na profesora Miloslava Petruska*, in: *Acta Politologica*, 4, 2012, str. 211–215, dostupné na: <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00220.pdf> (navštíveno 23. 5. 2019).

2006–2009 rektorem. Jeho přednášky tam měly u studentů úspěch, přihlašovali se i na jeho nepovinné kursy. Domnívám se, že právě toto pozdní, „ústecké“ období Rudolfa Kučery bylo z akademického hlediska vůbec nejplodnější. Byl už do značné míry osvobozen od administrativních úkolů. Omezil se na funkci zástupce vedoucího katedry, aby nejprve dr. Danielu Kroupovi (*1949) a pak jeho nástupkyni dr. Ivaně Havlínové pomáhal a mohl se více věnovat pedagogické a odborné publikační činnosti. Výrazně se podílel na velkém intelektuálním počínu, monumentálních vícesvazkových *Dějínách politického myšlení*, které postupně vycházejí v nakladatelství Oikúmené, jež založil a do své předčasné smrti řídil doc. Aleš Havlíček. Mezi myslitele, na které se tu Rudolf Kučera zaměřil, patří Machiavelli, Bodin, Grotius, Montesquieu, Rousseau, Burke nebo Tocqueville. V Ústí nad Labem vydal nedávno tři monografie v ediční řadě *Studia Politologica FF UJEP*. Poslední z těchto monografií je *Islám a politika. Vznik a vývoj islamistické ideologie* (2017; vydání německé mutace zůstalo ve stádiu úvah). Já jsem byl odborným lektorem dvou dalších jeho prací: *Politologické historie demokracie* (2012) a *Filosofických kořenů politického rozhodování* (2014). Zejména na té první mě příjemně překvapilo, jak Rudolf Kučera dokázal ve svém věku přejít od politické filosofie k empirické politické vědě.

Katedra politologie a filosofie připravila Rudolfu Kučerovi překvapení, když mu při prezentaci jeho poslední knihy (*Islám a politika*) zároveň představila už výše zmíněnou knihu vydanou k jeho počtě: *O politické filozofii, demokracii a střední Evropě*. Když jsem pak v prosinci 2018 s Rudolfem Kučerou v jednom skromném podniku v Jungmannově ulici v Praze poblíž vysoké školy CEVRO Institut povečeřel, ani v duchu mě nenapadlo, že ho vidím naposledy. Zemřel 15. ledna 2019 náhle, v plné tvůrčí činnosti. Je to citelná ztráta nejen pro katedru politologie a filosofie FF UJEP. Přežije vůbec časopis *Střední Evropa* svého zakladatele? Co bude s Panevropskou unií Čech a Moravy?¹¹

Zhodnotit život a dílo Rudolfa Kučery, svérázné postavy českého intelektuálního života, zjevně nebude snadné. Je však bez jakýchkoli pochyb, že nás opustila mimořádná osobnost, jež spoluutvářela podobu české politické filosofie a jež v mnohém přesahovala hranice svého oboru.

Miroslav Novák

---

¹¹ Kdo ví, že Rudolf Kučera také napsal německy knihu rozhovorů s kardinálem Miloslavem Vlkem (1932–2017) (M. Vlk, *Wird Europa heidnisch? Miloslav Kardinal Vlk im Gespräch mit Rudolf Kučera*, Augsburg 2000)? Nebo že do češtiny přeložil jednu z nejreprezentativnějších německých vysokoškolských učebnic politologie? Nebo že se *Střední Evropou* a s Rudolfem Kučerou jsou spjaty také začátky prof. Petra Fialy, budoucího ministra školství a dnešního předsedy ODS? A tak by se dalo pokračovat dále.